

INSTYTUT KASZUBSKI

Idea utworzenia Instytutu Kaszubskiego jako miejsca w którym współpracowaliby ze sobą reprezentanci świata nauki związani z ruchem kaszubsko-pomorskim z racji swoich zainteresowań badawczych, korzeni rodzinnych czy też utożsamiania się z programowymi celami tegoż ruchu była od dawna obecna w gronie działaczy regionalnych. Wielokrotnie w różnych dokumentach programowych Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego wracano do tego pomysłu, wskazując na konieczność powstania takiej placówki oraz duże osiągnięcia kaszubsko-pomorskiego środowiska naukowego. Wychodząc z założenia, że idea Instytutu jest atrakcyjna i dla ruchu kaszubskiego bardzo istotna grono przedstawicieli świata nauki na początku 1996 r. podjęło działania przygotowujące do jego założenia. Pierwsze spotkanie dyskusyjne odbyło się 24 stycznia 1996 r. Uznano wówczas, że istnieje konieczność poszerzenia i intensyfikowania interdyscyplinarnych badań nad społecznością kaszubską, jej przyszłością i dniem dzisiejszym, problemami społecznymi, ekonomicznymi, ekologicznymi itp. W stworzeniu programu takich badań pomocny może okazać się właśnie Instytut, jako miejsce spotkania osób reprezentujących różne ośrodki i dziedziny nauki, a jednocześnie przywiązanych do idei regionalnych. Instytut powinien ponadto spełniać zadania rozproszonego po całej Polsce kaszubsko-pomorskiego środowiska naukowego oraz pomóc w rozwijaniu współpracy międzynarodowej i promowaniu problematyki regionalnej za granicą.

Zebranie założycielskie Instytutu odbyło się w Gdańsku 20 listopad 1996 r. Przyjęto na nim statut oraz stworzono rejestr najpilniejszych prac badawczych związanych z szeroko pojętą problematyką kaszubsko-pomorską: Opracowanie historii Kaszubów oraz pełnej, naukowej monografii regionalizmu kaszubsko-pomorskiego na tle innych podobnych ruchów w Polsce i Europie, opracowanie i wydanie mapy administracyjnej Kaszub (z podziałem na gminy) z jednoczesnym opracowaniem nazw miejscowości w języku kaszubskim, opracowanie i wydanie serii biografii naukowych głównych twórców regionu, opracowanie stanowiska wobec projektów ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych (w ten sposób podjęcie dyskusji nad statusem Kaszubów jako grupy etnicznej), opracowanie i wydanie bibliografii kaszubskiej, uczestniczenie w przygotowaniu strategii rozwoju regionalnego w poszczególnych województwach oraz w dyskusji nad projektami reformy ustroju terytorialnego państwa, kontynuacja i rozszerzenie badań nad profilem socjologicznym Kaszubów a zwłaszcza wpływu transformacji ustrojowej, w tym wydanie serii monografii społeczno-ekonomicznych poszczególnych gmin, przygotowanie historii literatury, piśmiennictwa i języka kaszubskiego, reedycja podstawowych dzieł literatury kaszubskiej w opracowaniu krytycznym, badania nad dziejami rodzin pomorskich, prowadzenie studiów porównawczych nad Kaszubami i innymi grupami etnicznymi w Europie (w tym również wydawanie materiałów dotyczących tych grup).

Instytut Kaszubski ma siedzibę w Gdańsku i jest niezależnym stowarzyszeniem grupującym ludzi, którym idee instytutowe są bliskie. Jednocześnie Instytut ściśle współpracuje ze Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim oraz Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, co zostało zapisane w odpowiedni sposób w statucie Instytutu.

Instytut został zarejestrowany 22 stycznia 1997 r. Zgodnie ze statutem, głównym jego celem jest „w nawiązaniu do potrzeb i oczekiwań społeczności kaszubskiej oraz tradycji badań kaszuboznawczych, organizowanie prac badawczych i popularyzowanie ich efektów, wzbogacenie i rozwijanie regionalnego ruchu kaszubsko-pomorskiego, integrowanie kaszubsko-pomorskiego środowiska naukowego oraz podejmowanie działań na rzecz jego rozwoju”. Cele te Instytut zamierza

osiągnąć poprzez organizację konferencji i seminariów naukowych, tworzenie zbiorów bibliotecznych, nawiązywanie kontaktów międzynarodowych oraz pomoc w rozwijaniu młodej kadry naukowej.

Grono założycieli Instytutu stanowią: prof. Józef Borzyszkowski – historyk, Uniwersytet Gdański, prof. Edward Breza – językoznawca, Uniwersytet Gdański, prof. Hubert Bronk – ekonomista, rektor Uniwersytetu Szczecińskiego, dr Klemens Bruski – historyk, Uniwersytet Gdański, prof. Krystyna Dziworska – ekonomista, Uniwersytet Gdański, prof. Andrzej Groth – historyk, Uniwersytet Gdański, prof. Zbigniew Grzonka – biochemik, Uniwersytet Gdański, prof. Gerard Labuda – historyk, Polska Akademia Nauk, Poznań, ks. dr Wiesław Mering – filozof, rektor Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie, dr Cezary Obracht-Prondzyński – historyk i socjolog, Uniwersytet Gdański, prof. Wiktor Pepliński – historyk, Uniwersytet Gdański, red. Stanisław Pestka – publicysta, Gdańsk, prof. Hanna Popowska-Taborska – językoznawca, Polska Akademia Nauk w Warszawie, dr Kazimierz Przybyszewski – historyk, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, dr Tadeusz Sadkowski – etnograf, Muzeum – Park Etnograficzny we Wdzydzach, prof. Jerzy Samp – historyk literatury, Uniwersytet Gdański, dr Witold Stankowski – historyk, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy, ks. mgr Eugeniusz Stencel – teolog, Wyższe Seminarium Duchowne w Pelplinie, prof. Brunon Synak – socjolog, Uniwersytet Gdański, prof. Marian Szczodrowski – germanista, Uniwersytet Gdański, prof. Zygmunt Szultka – historyk, Polska Akademia Nauk w Poznaniu, prof. Jerzy Treder – językoznawca, Uniwersytet Gdański, prof. Edmund Wittbrodt – Politechnika Gdańska, prof. Mieczysław Wojciechowski – historyk, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Decyzją Prezydium Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego Instytut otrzymał siedzibę w Domu Kaszubskim, ul. Straganiarska 20/22 (pok. 20).

Zarząd Instytutu stanowią: prof. dr hab. Józef Borzyszkowski – Prezes, prof. dr hab. Edward Breza – Wiceprezes, prof. dr hab. Edmund Wittbrodt – Skarbnik, dr Cezary Obracht-Prondzyński – Sekretarz, prof. dr hab. Marian Szczodrowski, mgr Stanisław Pestka oraz prof. dr hab. Zygmunt Szultka – Członkowie Zarządu;

Komisja Rewizyjna: prof. dr hab. Krystyna Dziworska – Przewodnicząca, prof. dr hab. Brunon Synak i dr Tadeusz Sadkowski – Członkowie.

Sekretariat prowadzi p. Monika Nowicka.

W 1998 r. zorganizowano:

- Sesję z okazji 75-lecia Związku Polaków w Niemczech, w Buczku Wielkim na Krajnie, w ramach Kongresu Pomorskiego, 14 lutego (wspólnie z Oddziałem ZKP i dr J. Kęcińską);

- Sesję popularnonaukową z okazji 650-lecia miasta Kościerzyny, Kościerzyna, 7 maja (wspólnie z Radą i Zarządem Miasta);

- Konferencję „Biblioteka i szkoła w służbie kultury i literatury regionalnej”, w Luzinie, 22 maja (wspólnie z biblioteką i władzami gminnymi);

- „*Žēce i przigode Remusa*, Aleksandra Majkowskiego. Powieść regionalna czy arcydzieło europejskie?”, Słupsk, 27–28 maja (wspólnie z WSP, Oddziałem ZKP, Tow. Literackim im. A. Mickiewicza);

- Spotkania z prof. J.J. Smoliczem z Uniwersytetu w Adelajdzie (Australia) na temat roli wielokulturowości we współczesnym świecie, 26 czerwca;

- Promocję książki *Morze i Pomorze w Poezji*, 22 czerwca;

- Seminaria kaszubskie – spotkania z rzeźbiarzami przygotowującymi kaszubski wystrój ołtarza na pielgrzymkę Ojca św. w Gdańsku, 8 września w Łączyńskiej Hucie oraz 18 listopada i 4 grudnia w Gdańsku;

- Promocję książki prof. B. Synaka, *Kaszubska tożsamość – ciągłość i zmiana*, 30 września;

- Wystawę „Stryjec mało znany”, Lębork, 12 października (główny organizator: Muzeum w Lęborku), Szczecin, 16 listopada (główny organizator: Książnica Pomorska);

- „Muzea pomorskie i ich rola w umacnianiu tożsamości regionalnej” – konferencja z okazji 35-lecia MPiMKP w Wejherowie, 24 października;

- Wystawę „1000-lecie Gdańska w wydawnictwach” (wspólnie z BG PAN, Fundacją BG PAN oraz Towarzystwem Miłośników BG PAN), 14 października;

- Konferencję poświęconą F. Lorentzowi (główny organizator: IFPOL UG), 7 listopada 1998;
- Konferencję poświęconą 150 rocznicy Wiosny Ludów i ruchu ludowego na Pomorzu, Piaseczno, listopad, połączona z odsłonięciem tablicy pamiątkowej ks. A. Wolszlegerera (główny organizator: J. Ejankowski i Muzeum Historii Ruchu Ludowego w Warszawie).

Wydawnictwa:

- Wspólnie z Książnicą Pomorską w Szczecinie, dzięki wsparciu wydawnictwa „Bernardinum” w Pelplinie, wydano antologię *Morze i Pomorze w poezji*, z okazji zakończenia Kongresu Pomorskiego w Szczecinie, 5–7 czerwca 1998;
- IK jest współwydawcą książki B. Synaka, *Kaszubska tożsamość – ciągłość i zmiana* (główny wydawca: Uniwersytet Gdański);
- IK jest współwydawcą *Księgi Jubileuszowej Królewskiego Miasta Stargardu Gdańskiego*;
- IK jest współwydawcą katalogu do wystawy „Stryjec mało znany” (wspólnie z Muzeum w Łęborku).

opr. Józef Borzyszkowski

WYSTAWA KIRGISKIEGO FILCOWNICTWA W MUSEUM OF MANKING W LONDYNIE

Wystawa ta, szeroko reklamowana w londyńskich muzeach, określana była jako przegląd „fascynujących namiotów Azji środkowej z Kirgistanu.” Wbrew tym zapowiedziom w Muzeum ukazano tylko wyroby z filcu. Nie pokazano żadnej jurty, dając tylko jej fotografie. Widocznie sprowadzenie większej liczby zabytków, sponsorowane przez firmę British Petroleum, okazało się zbyt kosztowne. Wystawa dała przegląd 25 dużych, wzorzystych dywanów filcowych, przede wszystkim najefektowniejszych, dwustronnie wzorzystych syrmaków i podłogowych tekemetów. Resztę tej czasowej, umieszczonej w dwóch salach, wystawy zajęły typowe wykonywane dla turystów wyroby o mieszanych technikach pełnego spiłśniania, aplikacji, haftu a nawet patchworku, czyli zszywania barwnych kompozycji z łątek. Była to technika do niedawna nieznana w Kirgistanie i nie mająca nic wspólnego z tradycjami filcownictwa tego kraju. Pokazano trochę przykładów ludowej odzieży wykonanej technikami tkackimi i zdobionej haftami. Na wystawie znalazła się także torba wykonana z haftowanej skóry. Słaba selekcja przedstawionego materiału świadczy zapewne o niewielkich zasobach kirgiskich muzeów, gdy idzie o tak dawną i rozpowszechnioną jeszcze technikę spiłśniania. Brak danych co do datacji wyrobów (pochodzą one z XX w. a część jest zupełnie nowych). Nawet pamiętając o względnej nietrwałości filcu braki te trudno usprawiedliwiać. W pobliskim Kazachstanie przechowuje się w wielu muzeach znacznie starsze i lepiej poklasyfikowane wyroby.

Nie wydano katalogu a niewielki folder daje jedynie podstawowe informacje o zamieszkiwaniu Kirgizów w jurtach co najmniej od VIII w. Dane o technikach wykonywania wzorzystych filców są skąpe. Brak wyraźnego rozróżnienia syrmaków czy syrdaków, nie wspomina się o tekemetach i tuskizach. Informacje o najnowszych syrdakach nie dają prawie wyobrażenia o nieco dawniejszych tradycyjnych rozwiązaniach uzyskiwanych spiłśnianiem całych powierzchni. Przedstawiając drewnianą konstrukcję jurty nie wspomina się prawie o sposobach spiłśniania dużych, jednobarwnych wołoków, które ją pokrywały. Brak także informacji o wykonywaniu tradycyjnej odzieży z filcu, obuwia, nakryć głowy i całych okryć. Jedynie analizie ornamentu dywanów poświęcono nieco więcej uwagi.

W organizacji tej wystawy, tak cennej ze względu na pionierski temat, zabrakło konsultacji naukowych. Można je było uzyskać w Międzynarodowym Stowarzyszeniu Filcarzy i u Mary Burkett, która zorganizowała w Anglii wspólną wystawę światowego piłśniarstwa. Wystawa ukazała głównie przeznaczoną dla turystów produkcję filcownictwa Kirgistanu, nie informując o jej dawnych tradycjach.

Irena Turnau

WARUNKI PRENUMERATY – „RUCH” S.A.

1. Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okresy roczne. Cena prenumeraty krajowej na 2000 r. wynosi 18.00 zł., a cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę jest o 100% wyższa od krajowej.
2. Wpłaty na prenumeratę:
 - na teren kraju – przyjmują jednostki kolportażowe „Ruch” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.
 - przyjmuje „Ruch” S.A. Oddział Warszawa 00-958 Warszawa, ul. Towarowa 28, Konto: PBK XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67, zapewniając dostawę pod wskazany adres pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty.
 - na zagranicę – „Ruch” S.A. Oddział Warszawa, 00-950 Warszawa, ul. Towarowa 28, Konto: PBK XIII Oddz. W-wa 11101053-16551-2700-1-67. Dostawa odbywa się pocztą zwykłą w ramach opłaconej prenumeraty z wyjątkiem zlecenia dostawy pocztą lotniczą, której koszt w pełni pokrywa zleceniodawca.

Dokładniejsze informacje o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania podaje: „Ruch” S.A. Oddz. Warszawa, tel. 620-10-39, 620-10-19, w. 2442, 2366